

Unescon uudet media- ja informaatiolukutaitosuositukset julkistettiin kesällä Riikassa

Leena Toivonen

Kesäkuussa 2016 järjestettiin media- ja informaatiolukutaitofoorumi Riikassa Kansalliskirjaston uusissa tiloissa. Tapahtuman järjestivät UNESCO, Euroopan komissio, Latvian hallitus ja GAPMIL. Foorumin tuloksena syntyivät uudet media- ja informaatiolukutaitosuositukset.

Konferenssi keräsi 25 eri maasta osallistujia, jotka edustivat erityisesti eurooppalaisia toimijoita: keskeisten kansainvälisten järjestöjen johtajia ja asiantuntijoita, tiedotusopin ja informaatiotutkimuksen tutkijoita, valtion viranomaisia sekä oppilaitosten, kirjastojen ja median edustajia. Foorumin tavoitteina oli kuvata nykyistä media- ja informaatiolukutaidon (MIL) tilannetta Euroopassa, rakentaa yhteistä media- ja informaatiolukutaitostrategiaa ja jatkaa yhteistä MIL-tutkimusohjelmaa Euroopassa. Foorum toimi samalla alueellisena ja valmistelevana kokouksena eurooppalaisille toimijoille. Foorumin tuloksia hyödynnetään kuudennessa GAPMIL-yleiskokouksessa (Global Alliance for Partnerships on Media and Information Literacy) marraskuussa 2016 São Paulossa, Brasiliassa.

MIL - määrittelyitä ja strategioita

Ensimmäisen istunnon aiheena oli *Promoting Media and Information Literacy in a Shifting Communication / Media and Information Landscape*. Yksi puhujista oli Mari Sol Pérez Guevara, joka vastaa medialukutaitoa käsittelevistä hankkeista Euroopan komissiossa. Hän aloitti määrittämällä medialukutaitoa korostaen erityisesti kriittisen ajattelun merkitystä. Pérez Guevara totesi medialukutaitoa tarvittavan, sillä terve demokratia edellyttää asioista hyvin perillä olevien kansalaisten osallistumista ja medialukutaito toimii demokratian tukena. Komission tehtävä-

nä on tuoda esiin hyviä medialukutaidon käytäntöjä ja esittää yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Pérez Guevara kertoi Euroopan parlamentin pilottilohankkeesta *Medialukutaito kaikille*, ohjelma-haku julkaistaneen tänä vuonna. Eurooppa-neuvosto on myös julkistanut neuvoston päätelmän *Conclusions on developing media literacy and critical thinking through education and training* keväällä 2016.

Toisen istunnon aiheena oli *Bridging Concept and Practice: Mediators of MIL at the Local level*. Jukka Relander piti esityksen aiheesta Literacy, Media literacy, Transliteracy Libraries and Literacies, jossa hän määritteli modernin lukutaidon kyvyksi käyttää kieltä, numeroita, kuvia ja tietokoneita sekä muita perusvälineitä ymmärtämiseen, viestimiseen ja hyödyllisen tiedon saamiseen sekä käyttää kulttuurin keskeisiä symbolijärjestelmiä. Lisääntyvä määrä eurooppalaisista on lukutaidottomia, sanan modernissa merkityksessä, sillä median käyttö on yhä vaativampaa. Relanderin mukaan uusi määritelmä translukutaidosta (transliteracy) tarkoittaa kykyä lukea, kirjoittaa ja olla vuorovaikutuksessa erilaisten alustojen, työkalujen tai median kanssa kirjoittamalla, tekstitse, TV:n, radion tai elokuvan välityksellä tai sosiaalisten digitaalisten verkkojen kautta. Sorbonnen yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan vain 50 % eurooppalaisista on translukutaitoisia. Entä mikä on kirjastojen rooli tässä kehityksessä? Kirjastot voivat muuntautua kirjavarastoista

mediapajoiksi ja tukea lukutaitojen kehittymistä. Kirjastot ovat ainoa maailmanlaajuinen verkosto, joka tukee lukutaitoa. Kirjastojen uudistaminen tukee yhteiskuntaa.

Oma esitykseni oli ensimmäisen päivän keskusteluosiossa, jonka teema oli *Libraries, Information and MIL: new strategies*. Session esitykset käsitelivät kirjastojen uutta roolia elinikäisen oppimisen keskuksina ja kirjastojen koemia haasteita. Kirjastojen rooli media- ja informaatiolukutaidon edistämisessä kaipaisi enemmän tunnustusta nykyisessä toimintaympäristössä. Tutkimuksen mukaan yhtenä esteenä kirjastot kokivat tiedon puutteen mediakasvatuksesta. Kansallinen linjaus hyvästä medialukutaidosta (2013–2016) sisältää useita ehdotuksia mediakasvatuksen ja koulutuksen kehittämiseksi.

MIL - yksityisyydensuoja

Toisen aamupäivän keskusteluseSSION aiheena oli *MIL: a Privacy Shield*, mikä on kansalaisille tärkeä aihe. Digitaalisen teknologian kasvu on merkinnyt Internetin käytön kasvua, mutta samalla myös väärinkäytösten mahdollisuudet ovat lisääntyneet. Yritykset keräävät yhä enemmän tietoa käyttäjistään ja käyttäjät tottuvat jakamaan henkilökohtaisia tietojaan, mikä samalla hämärtaa julkisen ja yksityisen rajaa. Media- ja informaatiolukutaito tarkoittaa ihmisten kykyä arvioida sitä, mitä tietoja kannattaa jakaa, kykyä arvioida riskejä ja kykyä estää identiteettivarkauksia. Aihe liittyy myös ihmisten perusoikeuksiin. Sherri Hope Culve totesi esityksessään viisaasti, että ellet maksa tuotteesta tai palvelusta, niin todennäköisesti olet itse se tuote tai palvelu!

Iltapäivän session vetäjänä toimi Leo Pekkala Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista. Session aiheena oli *MIL the Development of National*

Policies. Sorbonnen yliopiston tutkija Irma Velez esitteli mielenkiintoista laajaa selvitystä nykyisestä MIL-tilanteesta 28 Euroopan maassa (MIL Presentation of strengths and weaknesses, opportunities & threats).

Appifikaatio ja digividualisaatio

Kolmannen päivän ensimmäinen täysistunto keskittyi ihmisoikeuksien, demokratian, radikalisoitumisen ja vihamielisen puheen sekä kulttuurien välisen viestinnän ja uskontojen ymmärtämisen teemoihin. Tilaisuuden ensimmäinen puhuja oli Ruotsin medianeuvoston johtaja Ewa Thorslund. Thorslundin mukaan tärkeimpiä median muutoksia ovat tiedotusvälineiden omistuksen keskittyminen eli mediatoimijat vähenevät ja saavat samalla enemmän valtaa. Samalla ammattijournalistien määrä vähenee ja robottijournalismi kasvaa. Thorslund puhui appifikaatiosta (appification) eli siitä, että erilaisten maksullisten sovelusten (appsien) avulla käytetään yhä enenevässä määrin suljettua Internetiä. Johtaako tämä avoimen Webin merkityksen vähenemiseen? Hänen mukaansa samaan aikaan käynnissä on myös digividualisaatio (digividualisation) eli yksityisen ja julkisen välinen raja hämärtyy kansalaisten verkkokäyttäytymisessä. Digitaalisen median sääntely on tulossa henkilökohtaiseksi asiaksi käyttäjän ja palveluntarjoajan välillä (individual user agreements). Thorslundin mukaan käynnissä on

median auktoriteettikriisi, mikä johtaa fragmentoituneeseen median käyttöön. Fragmentoitunut media edellyttää entistä parempaa media- ja informaatiolukutaitoa.

Unescon edustaja Alton Grizzle esitteli alustavia tutkimustuloksia nuorille osoitetusta kyselystä, joka koski netissä olevaa, ääriilikkeiden tuottamaa sisältöä ja sen vastaanottoa. Kyselyyn oli vastannut 1735 nuorta eri puolilta maailmaa. 50 % vastanneista kertoi nähneensä vihapuhetta verkossa. Noin 50 % vastaajista ei tiennyt, miten siihen tulisi vastata. Nuoret uskoivat, että paremmat MIL-taidot voisivat auttaa nuoria selviytymään vihapuheen käsittelyssä.

Iltapäivän päätösistunnossa Dace Melbarde, kulttuuriministeri ja Latvian Unesco-toimikunnan puheenjohtaja, käytti Foorumin viimeisen puheenvuoron. Hän kiitti esiintyjä konferenssin esityksistä ja osallistujia keskusteluista. Hänen mukaansa aiemmat perustaidot – lukeminen, kirjoittaminen ja laskeminen – eivät enää riitä. On tärkeää kehittää media- ja informaatiolukutaitoa.

Foorumin lopputuloksena Riikan suositus

Kolmen päivän aikana MIL-foorumissa analysoitiin, esiteltiin tutkimuksia ja pohdittiin media- ja informaatiolukutaitoa monista eri lähestymistavoista ja näkökulmista. MIL-foorumissa antoi Riian suosituksen (Riga recommendations), joka sisältää kehotuksia useille eri toimijoille: Unescon jäsenvaltioille, Internet- ja teknologia-alan toimijoille, GAPMIL-yhteisölle, opettajille, kirjastoille sekä kustantajille.

Suosituksessa myös korostettiin tarvetta kestäväen järjestelmän luomiseen, jossa integroidaan media- ja informaatiolukutaito kansalliseen toimintaan. Elinikäisen oppimisen lähestymistapaa pidettiin suosituksessa olennaisena asiana: Tarvitaan jatkuvaa koulutusta kaikissa ikäryhmissä, MIL ei tarkoita vain nuorten tarvitsemia taitoja vaan kaikkien sukupolvien tarvitsemia taitoja. Suosituksessa toivotaan eri sidosryhmien edistävän Foorumin suositusten muuttamista käytännön toimiksi. 📖

Kirjastoille ja kirjastonhoitajille suosituksen asettamat tavoitteet ovat seuraavat:

- varmistaa, että kansalaisilla on pääsy luotettavaan ja laadukkaaseen informaatioon
- laajentaa media- ja informaatiolukutaidon käsitettä kriittiseen ja reflektiiviseen informaation arviointiin sekä laajentaa tietoisuutta manipuloinnista ja propagandasta
- edistää media- ja informaatiolukutaitoa mahdollistamalla kaikille kansalaisille pääsyn demokraattisen yhteiskunnan poliittiseen ja sosiaaliseen elämään
- luoda standardit media- ja informaatiolukutaidolle ja pohjata media- ja informaatiolukutaito toisiin sosiaaliin lukutaitoihin koulutusjärjestelmän kaikissa opetusohjelmissä.

Riga Recommendation (2016). Second European Media and Information Literacy Forum: Media And Information Literacy In Europe: Citizens' Critical Competencies for A Rights-Based, Transparent, Open, Secure and Inclusive Information Environment. 27–29 June 2016, National Library of Latvia Riga. Luettu 13.10.2016. http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/riga_recommendations_on_media_and_information_literacy.pdf

Tietoa kirjoittajasta

Leena Toivonen
kirjastotoimenjohtaja Valkeakoski
leena.toivonen@valkeakoski.fi